

Кунєв Ю.Д., д.ю.н., професор,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна
Батраченко Т.С., к.ю.н., доцент,
Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

ОБ'ЄКТ ПРАВОЗНАВСТВА: ЕВОЛЮЦІЯ РОЗВИТКУ

Питання щодо об'єкта правознавства є вихідним і має важливе теоретичне й методологічне значення для правової науки. Від того, наскільки правильно визначено питання об'єкта науки, залежить її ефективність, теоретична і практична значущість.

Дослідження об'єкта правової науки, або правознавства, має принципово важливе значення, тому що за допомогою даної категорії окреслюється коло явищ і процесів реальності, які пізнають юридичні науки, і недоліки у його визначенні тягнуть за собою помилки у процесі формування предметів науки.

У науковій літературі спостерігається недооцінка теоретичного та практичного значення питання.

В.М. Сирих запропонував розуміння об'єкта правової науки, її окремих галузей як сукупності норм права, юридичної практики і соціальної практики в тій частині, в якій вона обумовлює формування і розвиток права. Він вважає, що «специфіку об'єкта юридичної науки становить насамперед право як регулятор суспільних відносин класового суспільства». Відповідно до теорії класового суспільства основною категорією права й було обрано «суспільні відносини».

Г. Кельзен розглядав теорію права у двох аспектах: статичному й динамічному: статичний розглядає норми права; динамічний – правотворчу та правозастосовну діяльність [1].

Основні погляди на об'єкт правознавства сформовано достатньо давно.

Узагальнюючи погляди різних авторів, спадкоємців пострадянської правової системи на об'єкт пізнання правознавства, можна зазначити, що кожен з них слушний, але вони не пояснюють системний зв'язок категорій такого складного суспільного явища, як право, механізми дослідження й удосконалення практики або динаміки права, перспективи пізнання права.

Визначення об'єкта пізнання пов'язано із зарахуванням правознавства до певної групи наук. Розрізняють і протиставляють: (1) науки природничого типу, (2) науки, які стосуються діяльності, (3) нормативні дисципліни (на кшталт логіки і мовознавства), (4) ціннісні дисципліни, (5) інженерно-конструктивні дисципліни, (6) математику, (7) методичні дисципліни, (8) історію і (9) методологію; усе це різні форми організації

знань, і, як правило, самі знання, що становлять зміст наук, розрізняються за структурою. Їх розбіжність ґрунтується на різниці стосовно об'єкта знання і самих об'єктів [2].

Щодо юридичних наук, то їх доцільно зарахувати до наук, які стосуються діяльності з декількох причин: 1) сучасна теорія права створює переважно моделі відносин, які потім необхідно реалізовувати в діяльності, при цьому простежуються певні суперечності, для розв'язання яких слід нормувати моделі не відносин, а діяльності; 2) діяльність людей як суспільна категорія має системний характер, і її можна розглядати, в першу чергу, як систему, тим більше, що основи методології вже закладено розвитком людства та пізнання.

Загальновизнано, що дослідник повинен у вихідному пункті мати уявлення про дійсну систему й структуру об'єкта, який він вивчає, і співвідносити з цим уявленням усі існуючі односторонні проєкції об'єкта – знання про нього. Відповідно, пропонуємо вважати: об'єктом вивчення, проєкції, оперування або реальним об'єктом правознавства суспільну діяльність (практику); ідеальним об'єктом – модель або теоретичну модель реального об'єкта, знання про діяльність, пов'язану з правом (теорію).

Узагальнення накопиченого матеріалу з даної проблематики підводить до висновку, що об'єкт не повинен обмежуватися тільки правовою матерією, але й не мусить вбирати в себе неюридичну матерію, а включати суспільну діяльність, яка безпосередньо пов'язана з юридичною матерією.

Тому об'єктом вивчення правознавства повинна бути суспільна діяльність людей, пов'язана з правом, або, – *теорія й практика правової організації суспільної діяльності*. Констатуємо, що Г. Кельзен був повністю правий, визначаючи об'єктом правознавства: норми права та правотворчу та правозастосовну діяльності [1].

Визначення «*правова організація*» має універсальний характер, який можна розглядати як складну категорію взаємодії права й держави, права й влади, права й закону, права й управління, закону й управління тощо, їх співвідношення.

Правова організація означає набуття певної якості за допомогою та у сфері дії права. Організація як універсальна ознака діяльності має процесуальну й структурну складову.

У контексті визначення об'єктом правознавства суспільної діяльності необхідно окреслити основні категорії теорії діяльності, які утворюють методологічну основу дослідження правової науки.

Основні категорії теорії діяльності описано у працях Г.П. Щедровицького. Для того щоб отримати опис об'єкта, зокрема діяльності, при системному підході потрібно уявити систему у вигляді

категорій: матеріал, механізм, конструкція, організованість, процес, структура, форма, які перебувають у категоріальних відносинах: процес – матеріал, процес – структура, структура – організованість, форма – матеріал тощо, усе залежить від процедур аналізу об'єкта. Важливим є уявлення акту діяльності як системи, що складається з таких елементів: продукт діяльності; вихідний матеріал для перетворення; дії, що докладаються до матеріалу; зовнішньо виражені засоби, що використовуються для дій; знання, що фіксуються в спеціальних знакових формах; сам індивід (суб'єкт); його свідомість; його внутрішні засоби і здібності; мета діяльності, норми діяльності.

Визначення об'єктом правознавства діяльності не суперечить нормативістському підходу до праворозуміння, а поглиблює його, вносячи певні зміни щодо об'єкта «нормування діяльності (як системи) за допомогою нормативно-правових актів», дозволяє більш системно підходити до дослідження державно-правових явищ і процесів, вийти на нові горизонти щодо організації правової діяльності, використовуючи форми організації діяльності й мислення, викладені в СМД-методології через можливість: формалізувати основні моделі правової практики; дослідити основні зв'язки з іншими видами діяльності, які є визначальними для правової; створювати системи кооперації діяльності, пов'язані з правом, вийти на нові обрії під час досліджень з правової теорії і практики, зокрема використовуючи досягнення праксеології, синергетики, системології тощо [3].

Література

1. Кельзен Г. Чисте правознавство: Проблеми справедливості. Пер. з нім. О. Мокровольського. Київ, 2004. С. 86–87.
2. Щедровицкий Г.П. Системное движение и перспективы развития системно-структурной методологии. Обнинск, 1974. С. 18.
3. Кунев Ю.Д. Об'єкт правознавства: системодіяльнісний підхід. Право України. 2008. № 3. С. 32–35.